

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ГРИ

Анотація. Проведення уроків іноземної мови з використанням ігрового матеріалу активізує школярів, сприяє досягненню високої результативності занять та виховує любов до іноземної мови. У статті розглянуто особливості навчання іноземного спілкування у початковій школі із застосуванням гри.

Ключові слова: початкова школа, іноземна мова, гра, дидактична гра, іноземне спілкування, навчання, ігрова діяльність.

Педагогічна наука розглядає процес навчання як свідому цілеспрямовану діяльність учителя і учнів. Сприймаючи цю тезу як константу, спробуємо визначити навчальний процес як співпрацю цих двох сторін, як корисну діяльність, що збагачує і результатом якої стає партнерство між учителем і суб'єктом навчання. Учитель і учень стають друзями і отримують взаємне емоційне задоволення від цієї співпраці. Учень від того, як і що він вивчив, учитель від того, як він досяг цієї мети. Іншими словами, не тільки результат, а й спосіб його досягнення відіграє величезну роль у навчальному процесі. Позитивні емоції, зацікавленість на уроці іноземної мови підвищують рівень мотивації, а це в свою чергу сприяє міцному засвоєнню і закріпленню навчального матеріалу.

Питанням ігрових технологій займалися такі педагоги, як П.Андруховець, Є.Антощук, М.Василенко, Г.Григоренко, П.Щербань; психологи – О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук, Л.Макаренко, І.Андрусенко, І.Бідюк, Д.Ельконін; методисти – Н.Басай, Н.Бориско, Н.Красовська, О.Маслико, І.Корейка, О.Жорник, С.Роман, Т.Фічора, Л.Хоменко, С.Ніколаєва, В.Петренко та ін.

Актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення ігрових технологій та впровадження їх у початковий процес, оскільки урок іноземної мови в початковій школі є неможливим без використання ігор та ігрових ситуацій.

Мета дослідження – проаналізувати лінгво-методичний аспект використання ігор та ігрових ситуацій на уроках німецької мови в початковій школі.

Девіз початкової школи: „Навчаємо із задоволенням – вивчаємо із задоволенням!” Практичне засвоєння іноземної мови, а в нашому випадку німецької мови, неможливе без застосування ефективних методів і прийомів у навчанні. Комунікативно-ігровий метод навчання – це новий цікавий підхід до вивчення іноземної мови, який забезпечує дійове, зорієнтоване на особистість навчання іншомовного спілкування.

Вважаючи головним напрямом у навчанні іноземної мови „навчання із задоволенням”, ми маємо на увазі атмосферу радості, доброго настрою, розкутості, активності, зацікавленості, ситуативної мотивації на кожному уроці, оскільки шлях до досягнення мети не менш важливий, ніж сама мета.

Якщо звернутись до історії розвитку школи і пригадати церковно-приходські школи, то там мета навчання досягалась за допомогою різок та інших покарань, тобто навчання через страх. З часом школа і педагогічна наука розвивались, і сьогодні ми говоримо про мотивацію я про важливу підбадьорюючу силу навчання, яка визначається суб'єктивним світом учня, його власними бажаннями, особистою зацікавленістю в навчанні.

Вище зазначено, що у психологічній і методичній літературі пропонується значна кількість ефективних методів і прийомів, які позитивно впливають на навчальний процес. Одним з них є гра як домінуюча та провідна діяльність дітей молодшого шкільного віку. На думку Д.Б.Ельконіна, на межі дошкільного і шкільного віку гра є основним видом діяльності у житті учня [3, 34-47].

Гра залишається основною формою життєдіяльності дітей цього віку, що компенсує недоліки та обмеженості реального життя.

Відомо, що учні початкової школи активно грають. Але характер їхньої гри може змінюватися під впливом умов навчання. Значною мірою діти пізнають навколишній світ у процесі навчальної діяльності і, зокрема, у грі [2, 315].

Поняття „гра” досить багатогранне. Як уже зазначалось, з погляду фізіологів і психологів вона є основною формою активної діяльності дитини, що має задовольняти її біологічні потреби: реалізувати вихід надлишкової енергії, проявити себе як особистість, перевірити свої можливості у колективній діяльності, виявити себе певним чином серед ровесників, задовольнити потребу у відпочинку тощо. Гра, з одного боку, - це розвага, вільне заняття, яке проводиться заради інтересу: звідси гра є розважальним видом діяльності. З іншого, гра – один із способів передачі знань: у цьому випадку вона є формою навчання. А тому, використовуючи гру як засіб збагачення учнів новими знаннями, вміннями й навичками ми наповнюємо її дидактичним змістом, гра-розвага перетворюється на дидактичну гру, яка використовується з метою навчання.

Адаптуючи поняття „дидактична гра” до специфіки навчання іноземної мови, необхідно зазначити, що саме в цьому контексті вона може найбільшою мірою використовуватись на уроці як засіб створення сприятливого середовища для іншомовного спілкування. А це означає, що гра може і повинна мати комунікативно-спрямований характер, особливо під час навчання молодших школярів.

Гра також може бути засобом повторення, закріплення та контролю набутого навчального досвіду учнів. Безумовно, без знання певного обсягу мовних категорій учні не набувають навичок іншомовного мовлення, а не сформованість відповідних лексичних і граматичних навичок не зможе забезпечити його нормативності. Водночас ігрова діяльність як засіб формування та удосконалення знань, умінь і навичок у процесі навчання

іноземної мови має бути спрямована на формування та удосконалення не тільки аспектів мови, а мовленнєвих механізмів (уміння говоріння, аудіювання, читання та письма) [1, 79-80].

Відомо, що і не будь-яка ігрова діяльність може бути ефективною. Лише дидактично доцільне її використання та методично виправдана організація дають змогу вважати гру ефективним засобом навчання. Окрім того, кожний вид ігрової діяльності, що проводиться на уроці, повинен відповідати певним дидактичним і методичним принципам. До них можна зарахувати такі: доступності, новизни, поступового зростання складності, урахування індивідуальних і вікових особливостей учнів, зв'язку ігрової діяльності з іншими формами роботи на уроці. Ці принципи, безумовно, можуть слугувати певним засадам в ігровій діяльності молодших школярів. Проте навчання іноземної мови має свої особливості, які обов'язково необхідно враховувати у процесі організації роботи з учнями цієї вікової категорії.

Під час вивчення іноземної мови учні початкової школи, зазвичай, здійснюють іншомовне спілкування на основі вивченого мовного матеріалу лише в межах окремих тем. Та насправді реальне спілкування не обмежується однією темою. Виникає природна потреба в об'єднанні мовного матеріалу кількох вивчених тематичних циклів в одній сфері спілкування. І саме гра допомагає у розв'язанні цієї проблеми, виконуючи функцію формування механізмів іншомовного спілкування учнів у різних видах мовленнєвої діяльності на матеріалі кількох вивчених тем [1, 83].

Коли ми приходимо до 6-9 річних дітей, щоб навчити їх іноземної мови, то перше запитання, яке ми ставимо собі, має бути таким: „Що ж відбувається в головах цих маленьких учнів, котрі вперше чують іноземну мову?” Увійти в роль учня і стежити за етапами навчання з його позиції – дуже важливе і непросте завдання. Враховуючи психологічні і фізіологічні особливості дітей цього віку, ви розумієте, що найоптимальнішим способом початкового навчання є ігрова ситуація. Для цього необхідно знайти образ того, кому діти довіряться, кого вони не боятимуться, кого вони

полюблять. Щоб знайти такий образ, вам знадобиться ваша фантазія. Найефективніше використати м'яку іграшку – яскраву, симпатичну, кольорову, саме таку, яка б зацікавила дітей і викликала позитивні емоції – здивування, захоплення. На першому ж уроці відбувається знайомство. Попередньо учням треба повідомити, що є гість, він приїхав з Німеччини і хоче навчити їх своєї мови. Він не знає жодного слова українською мовою, тому розмовляти з ним можна лише його рідною мовою. Для зустрічі з ним треба підготуватись. Щоб познайомитися з ним, потрібно вивчити необхідні мовні зразки. Діти уважно слухають кожне слово, намагаючись правильно повторити його. Таким чином, нудний і монотонний процес повторення готових фраз перетворюється на вмотивований процес вивчення мовних одиниць для спілкування з уявним „носієм мови”. Він стає з'єднуючою ланкою між учнями і їхнім „другом”.

Така форма спілкування є прийнятною і дуже зручною, особливо коли в групі є сором'язливі учні, які неохоче йдуть на контакт з дорослими. Коли вони спілкуються з учителем не безпосередньо, а за допомогою іграшки (яка просто не може не сподобатись дитині), то учень поступово позбувається комплексів, які загальмовують його діяльність.

Отже, ми знайшли образ, встановили контакт. Наступним важливим чинником є відсутність монотонності. На кожному уроці повинен бути елемент несподіванки, сюрприз, новинка; урок не повинен бути передбачуваним. Для досягнення цієї мети можна використовувати різноманітні ігри. Особливо популярними є рольові ігри. Так, під час вивчення теми „Моя сім'я” можна розподілити ролі членів родини між учнями групи, і кожен розповідатиме про „свого героя”, наслідуючи голос, міміку, жести. А вивчаючи тему „Тварини”, кожен учень перетворюється на мешканця зоопарку. (Учні отримують картинки із зображенням тварин, але не показують їх один одному. Їхнє завдання – не називаючи тварину, описати її так, щоб решта учнів, здогадалась, про кого йдеться.) Дуже цікавими є інсценування пісень (якщо це можливо), відгадування предмета, дії, якості, за

допомогою пантоміміки. Коли ми вивчаємо тему „Учнівське приладдя”, учням пропонують заплющити очі, а тим часом у них „зникає” якась річ. Учні повинні визначити і описати цю річ, щоб її можна було знайти серед інших речей і віддати власнику. Однаково ефективними є підготовлені і непідготовлені ігри. Основне завдання – це мотивація учнів до мовленнєвої діяльності, з використанням їхньої фантазії та уяви, реалізація прагнення кожної дитини до самовираження, підтримання інтересу учнів до предмета, за допомогою гри як продуктивної діяльності на початковому етапі навчання.

Важливу роль на початковому етапі вивчення іноземної мови відіграє також розвиток фонетичних навичок і тренування правильної вимови та артикуляції. Виконуючи фонетичні вправи, учні готуються до слухового сприйняття певних звуків, слів, словосполучень, диференціації та виокремлення певних звуків та їх звукового відтворення. Таким чином, саму вправу стають першою ланкою в розвитку навичок аудіювання. Так, під час вивчення голосних, можна запропонувати учням вибрати з трьох слів те слово, з якого вони почують вивчений звук. Така вправа є тренуванням елективного слухання.

Повторення фонетичних одиниць – заняття дещо нудне. Спробуємо урізноманітнити цей вид діяльності ігровими вправами, які відомі учням з раннього дитинства, наприклад, „Зіпсований телефон” (Flüsterpost). Діти намагаються якомога чіткіше вимовити пошепки почуте слово, щоб воно дійшло до останнього гравця і зберегло свою первинну форму. Тренувальні вправи „пошепки” корисні для тренування сприйняття та артикуляції. Можна запропонувати ще одну вправу, яку виконують парами. Для цього групу поділяють на дві команди. Члени команд стають один проти одного так, щоб кожен мав пару, відстань між парами не повинна бути занадто малою. Один учень вимовляє слово, словосполучення, коротке речення (залежно від віку) якомога тихіше, але чітко артикулюючи. Його напарник повинен вимовити це слово вголос. За правильну відповідь команда отримує бал. Для збільшення відстані можна поставити партнерів по діагоналі, а після

відповіді вони поступаються місцем наступному гравцеві і переходять в інший кінець класу.

Етап релаксації – це дуже важлива ланка уроку іноземної мови. Не можна недооцінювати її роль. Вона використовується для короткого перепочинку і може також виконувати естетичну функцію. Не слід забувати, що в цьому віці діти охоче співають і танцюють. Скористаємося дитячою зацікавленістю і засвоїмо разом з ними нескладну пісеньку, покажемо їм прості танцювальні рухи. І замість монотонної фізкультурної паузи – яскраві хвилинки з піснею й танцями, які надовго запам'ятаються.

Час минає, учні підрастають, дорослішають і переходять у дорослу ланку, де обсяг матеріалу значно збільшується, завдання стають складнішими. Це неминуче призводить до поступової втрати інтересу до іноземної мови. Як же не тільки не втратити, а, навпаки, зміцнити зацікавленість учнів?

На цьому етапі потрібно сприяти комунікативно зорієнтованому використанню іноземної мови в навчальному процесі: бажано вживати іноземну мову для висловлення власних думок та переживань. Не слід розмежовувати: спочатку вчимо – потім користуємось. Під комунікативною орієнтацією розуміємо вивчення структур і виразів не тільки для щоденного використання, а й для спілкування на уроці.

Фічора Т. зазначає, що у сучасній методиці є багато різноманітних форм і методів, які допомагають реалізувати основне наше завдання – практичне застосування учнями набутих навичок у комунікативній ситуації, спираючись на власний досвід, особисту думку, попередні знання та уяву, моделюючи свою поведінку згідно із заданою ситуацією. Тому, добираючи тексти, вправи і завдання, необхідно враховувати інтереси, досвід, попередні знання і вікові особливості учнів. Якщо текст для читання чи аудіювання не відповідатиме реальності, з якою зустрічаються учні (чи могли б уявно зіткнутись) у власному житті, то навряд чи такий текст стане продуктивним для опрацювання і подальшої інтерпретації, завданням, яке розвиває

непідготовлене спонтанне мовлення. Підставою для мовленнєвої ситуації може бути не тільки прослуханий текст, а й запис звуків природи чи голоси звірів, коли учням пропонують розрізнити, класифікувати почуті звуки і, можливо, змодельовати ймовірну ситуацію, описавши її словами.

Важливим етапом, на думку Фічори Т., є також підготовка учнів до слухання чи читання тексту. Доцільно підвести їх до теми самого тексту, використовуючи W - запитання (wer – wo – was – warum – wie – wieso – wieviel), вправи на складання соціограм, упорядкування чи реконструювання за допомогою мовної здогадки „зруйнованого” тексту тощо. Усе це дасть уявлення про текст, підготує учнів до основного сприйняття. Використання унаочнень – малюнків, картин, карт, схем і т.д. – полегшує розуміння тексту і часто стає поштовхом до мовлення. Добираючи завдання для розвитку навичок аудіювання і читання, ми повинні враховувати їх характер: інтенсивне, глобальне чи селективне. Завдання потрібно формулювати чітко і зрозуміло, перед тим, як учні почнуть слухати текст. Запитання, тести, текст із пропусками (Lückentext) повинні бути перед очима [4, 80-85].

Усі вправи перед слуханням або читанням ми формулюємо так, щоб підготувати учнів до продуктивної творчої інтерпретації отриманої інформації. Це можуть бути різноманітні завдання: скласти діалог, інсценувати задану ситуацію, продовжити історію, придумати закінчення, розподілити ролі і описати ситуацію з погляду кожної дійової особи, написати листа другу тощо.

Отже, гра – сильний емоційний подразник, який знімає психологічні бар'єри, що заважають іноземному спілкуванню, підвищує ініціативність і активність учнів, а також стимулює позитивні емоції, які впливають на кору головного мозку, сприятливо розвиває зацікавленість до іноземної мови як предмета. І ця зацікавленість з'являється за рахунок задоволення і радості від процесу гри, що є одним із найважливіших завдань навчання.

Література

1. Василенко М. Граючись – виграємо: Використання гри як основного методу навчання іношомовного спілкування на початковому етапі / М.Василенко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №1. – С.104-108.
2. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник / [Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін.]. – К.: Просвіта, 2001. – 416с.
3. Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / [под ред. Д.Б.Елькониной]. – М., 1998. – С.34-47.
4. Фічора Т. Навчаємо із задоволенням – вивчаємо із успіхом (гра та ігрова ситуація як один із найефективніших методів навчання на початковому і середньому етапах вивчення іноземної мови / Т.Фічора // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №4. – С.80-89.

Summary

Using games at the foreign language lessons activates pupils, furthers high results and inculcates love in foreign languages. The article depicts the peculiarities of teaching foreign communication in primary school with the help of games.

Key words: primary school, foreign language, game, didactic game, foreign communication, training, playing activity.